

VERKSAMHETSÅRET

1963

INDUSTRIENS
UTREDNINGSPENSTITUT
STOCKHOLM

INDUSTRIENS UTREDNINGSSINSTITUT

är en fristående vetenskaplig forskningsinstitution grundad 1939 av Svenska Arbetsgivareföreningen och Sveriges Industriförbund.

Syfte

Att bedriva forskning rörande ekonomiska och sociala förhållanden av betydelse för den industriella utvecklingen.

Verksamhet

Huvuddelen av arbetet inom institutet ägnas åt långsiktiga forskningsuppgifter. Man siktar härvid till ett studium av de grundläggande sammanhangen inom näringslivet och särskilt till att belysa de frågor som hör samman med strukturella och institutionella förändringar. Forskningsresultaten publiceras i institutets skriftserier.

Vid sidan om det långsiktiga forskningsarbetet utför institutet smärre utredningar rörande speciella problem samt ger viss service åt industriföretag, organisationer, statliga myndigheter etc.

Styrelse

Tekn. dr Marcus Wallenberg, ordförande	Direktör Sven Hammarskiöld
Professor Ragnar Bentzel	Direktör Axel Iveroth
Direktör Sven Dahlberg	Direktör Bertil Kugelberg
Bruksdisponent Wilhelm Ekman	Fil. dr Sven Schwartz
Direktör Axel Enström	Bruksdisponent Sverre Sohlman
Direktör Curt-Steffan Giesecke	Direktör Inge Stenberg
	Direktör Erland Waldenström

Personal

Chef: Professor Ragnar Bentzel
(t. f. 1.10-31.12 ekon. dr Lars Nabseth)
Sekreterare: Fil.kand. Lars Kritz
Kamrer: Fru Ruth Wiklund-Ellerstad

Övrig ordinarie personal samt med särskilda utredningar sysselsatta:

fil.lic. Göran Albinsson	docent Assar Lindbeck
fru Kate von Arnold	civ.ekon. Bengt-Göran Löwenthal
fil.kand. Jan Beckeman	professor Leif Mutén
fru Lisbeth Brandeskog	fru Alice Nilson
dipl.ekon. Gustaf Endrédi	fru Wera Nyrén
fröken Ingrid Forsberg	herr Bertil Olsson
civ.ekon. Lennart Fridén	fil.lic. Bengt G. Rundblad
pol.mag. Peter Gisle (tjänstledig)	fil.kand. Åke Sundström
laborator Odd Gulbrandsen	docent Gunnar Törnqvist
herr Per Gullström	fru Ester Wennerholm
fil.lic. Bengt Höglund	fru Gunni Westerberg
fil.kand. Bernt Johansson	civ.ekon. Lars Vinell
fil.lic. Östen Johansson	fröken Brita Wing
fil.lic. Karl Gustav Jungenfelt	civ.ekon. Lars Wohlin (tjänstledig)
fil.kand. Claes Lagerkvist (tjänstledig)	fil.lic. Carl-Johan Åberg

Adress:

Industriens Utredningsinstitut
Artillerigatan 34, Stockholm Ö.
Tel. 08/63 50 20

Verksamhetsåret 1963

Verksamhetsåret 1963
och verksamhetsberättelse för 1963

Förord

Sammanbrottet i EEC-förhandlingarna i förening med en vaknande protektionism i olika delar av världen har ökat behovet av att man söker bekämpa de krafter som vill motverka ett nedrivande av handelshindren. Dessa förhållanden understryker också betydelsen av att vi genom ett fortsatt intensivt forsknings- och utvecklingsarbete bevarar ett konkurrenskraftigt svenskt näringsliv. För att detta skall bli möjligt krävs en flexibel ekonomisk politik som ger företagen tillfälle att investera och producera inom områden där förutsättningar för lönsam produktion kan skapas.

Ett område där det synes föreligga betydande rationaliseringsmöjligheter och som företagen i framtiden måste ägna ökad uppmärksamhet är transporter. Inom detta område har IUI redan tidigare företagit ingående studier. Under fjolåret publicerades en undersökning med titeln »Lastbilstransporter i Sverige 1950-61». I denna diskuteras lastbilstransporternas omfattning, utveckling och struktur. Under den tidsperiod som studerats har lastbilstrafiken varit underkastad en rad begränsningar i sin rörelsefrihet. Under hösten beslöt riksdagen om en avsevärd liberalisering av dessa förhållanden under de närmaste åren. Som följd härav kan en avsevärd effektivisering av transportapparaten bli möjlig. Det är att hoppas att den av institutet framlagda undersökningen skall kunna tjäna som underlag vid bedömningar av transportapparatus framtida utformning.

Ett annat område där de bestående regleringarna verkat hindrande på den fortgående strukturuomvandlingen inom näringslivet är bostadsmarknaden. För något år sedan framlade institutet en studie som analyserade de problem som kan väntas uppkomma vid en avveckling av hyreskontrollen. Under fjolåret påbörjades en undersökning med syfte att på grundval av 1960 års folk- och bostadsräkningar närmare beskriva och analysera hur den fortgående urbaniseringsprocessen påverkat bostadsbyggandet och boendeförhållandena i olika delar av landet.

Problem i samband med företagens finansiering har sedan länge stått på institutets arbetsprogram. Den pågående undersökningen om verkningarna av på olika sätt utformad företagsbeskattning kan sägas utgöra ett led i dessa studier. Under 1963 påbörjades också en undersökning med syfte att närmare studera finansieringsförhållandena inom svensk industri under åren 1955-62. Denna undersökning är en fortsättning på en tidigare utförd studie över motsvarande utveckling under första hälften av 1950-talet.

Efter överläggningar med finansdepartementet har beslutats att institutet skall utföra en studie över industrins förväntade utveckling under andra hälften av 60-talet liknande den som tidigare utförts för perioden 1960-65. Det förberedande arbetet härmed har påbörjats och under innevarande år kommer kontakt att tas med ett stort antal branschföreningar och företag.

Stockholm den 1 januari 1964.

M. Traumborg

Innehåll

UTGIVNA PUBLIKATIONER	7
Lastbilstransporter i Sverige 1950-61	7
The Production System of the Swedish Economy. An Input-Output Study	10
Offentliga utgifter 1913-58	13
FORSKNINGSPROJEKT UNDER ARBETE	14
Arbetskraftens rörlighet	14
Reklamens ekonomiska betydelse	14
Konsumtionsprognoser	17
Företagsbeskattningen	20
Inkomstfördelningens utveckling	21
Den finansiella utvecklingen i Sverige under 1960-talet	25
Befolkningsutveckling, bostadsbyggande och bostadsstandard	28
Industrins finansieringsförhållanden	31
Kapitalundersökningen	33
Jordbrukspolitikens mål och medel	34
Den framtida efterfrågan på cellulosa och papper	34
Tjänstemäns frånvaro från arbetet	36
Lokaliseringsförändringar inom industrin	37
ÖVRIG VERKSAMHET	42
Industriell månadsstatistik	42
Det ekonomiska läget	42
Övrigt	42
Tabeller	
1. Lastbilsbeståndet fördelat på viktklasser åren 1950 och 1961	8
2. Arbetsinkomsternas procentuella andel av den totala bruttoin- komsten inom hela näringslivet och inom resp. sektorer	22

3. Utvecklingen av vissa poster i försörjningsbalansen åren 1960-63 jämförd med långtidsutredningens prognos 26
4. Trångboddhet samt lägenhets- och hushållsstorlek i glesbygd och tätorter år 1960 30

Figurer

1. Transportarbetet per lastbil och järnväg (exkl. lapplandsmalm) åren 1930-61 9
2. Offentliga konsumtionsutgifter för vissa ändamålsgrupper i procent av totala civila konsumtionsutgifter åren 1913-58 13
3. Den genomsnittliga anställningstiden i sista anställningen för män i olika åldrar och inom olika näringsgrenar 15
4. Prognosutfall för vissa konsumtionsvarugrupper åren 1955-62 . . 19
5. Prisförändringar samt fluktuationer i arbetsinkomsternas andel av den totala bruttointkomsten åren 1919-62 24
6. Bruttoinvesteringarnas utveckling åren 1960-63 jämförd med långtidsutredningens prognos 27
7. Bostadsbeståndets storlek samt antal invånare per lägenhet åren 1930-60 31
8. Konsumtion per capita av papper och papp samt BNP per capita (1954 års priser) i olika europeiska länder år 1962 35
- 9 a. Omfördelningar mellan rikets B-regioner av antalet industrianställda åren 1952-60 38
- 9 b. Omfördelningar mellan rikets B-regioner av antalet industrianställda åren 1952-60 39

Utgivna publikationer

LASTBILSTRANSPORTER I SVERIGE 1950-61

Lastbilstransporterna har under det senaste decenniet utvecklats mycket kraftigt. Mellan åren 1950 och 1961 ökade transportarbetet, mätt i tonkilometer, med i genomsnitt ca 10 procent per år. Den transporterade godsmängden i ton räknat ökade under samma tid med ca 3,5 procent per år. Den i förhållande till godsmängden mycket starkare ökningen av transportarbetet sammanhänger med att medeltransportlängden nära nog fördubblades mellan åren 1950 och 1961. Den uppgick sistnämnda år till 31 km.

Med hänsyn till lastbilstransporternas allt större betydelse inom näringslivet har institutet funnit det angeläget att närmare studera lastbilstransporternas omfattning, utveckling och struktur. Detta arbete avslutades under året och redovisades i den under hösten utgivna skriften »*Lastbilstransporter i Sverige 1950-61*», författad av fil. kand. Lars Kritz. Boken kan sägas bestå av två huvuddelar. Den första delen behandlar de institutionella förhållandena på lastbilstrafikens område. Där redovisas bilbeståndet och dess förändringar, företagsformerna, transporternas organisation samt gällande trafikpolitiska regleringar. Den andra huvuddelen behandlar de transportprestationer, som lastbilarna utför, varvid den yrkesmässiga och den icke yrkesmässiga trafiken behandlas var för sig. Ett särskilt kapitel ägnas åt den s. k. fjärrtrafiken.

Då den svenska produktionen av statistik inte är särskilt rikhaltig vad gäller transportsektorn, fick ett stort arbete läggas ned på specialundersökningar, som kompletterade den officiella statistiken. Bl. a. genomfördes en omfattande stickprovsundersökning, som omfattade ca 1 500 lastbilar inom den icke yrkesmässiga trafiken. För dessa bilar fördes under en viss period körjournaler, varigenom uppgifter erhöles om utnyttjandegrad, körsträckor, befordrad godsmängd, transporterat varuslag etc.

Tabell 1. Lastbilsbeståndet fördelat på viktklasser åren 1950 och 1961

Maximilast ton	Antal bilar		Procentuell fördelning		Index 1961 (1950 = 100)
	1950	1961	1950	1961	
-1	22 150	41 325	26,1	32,8	187
1-2	6 819	12 888	8,0	10,2	189
2-3	7 687	5 625	9,1	4,5	73
3-4	19 339	5 274	22,8	4,2	27
4-5	16 834	12 143	19,8	9,6	72
5-6	3 105	17 061	3,7	13,5	549
6-7	909	6 105	1,1	4,8	672
7-8	779	2 884	0,9	2,3	370
8-	446	5 937	0,5	4,8	1 331
Specialbilar	6 778	16 735	8,0	13,3	247
Totalt	84 904^a	125 996^b	100	100	148

^a I summan ingår 58 bilar med ej angiven storlek eller med ej angivet karosseri.

^b I summan ingår 19 bilar med ej angiven storlek eller med ej angivet karosseri.

Källa: Centrala bilregistret.

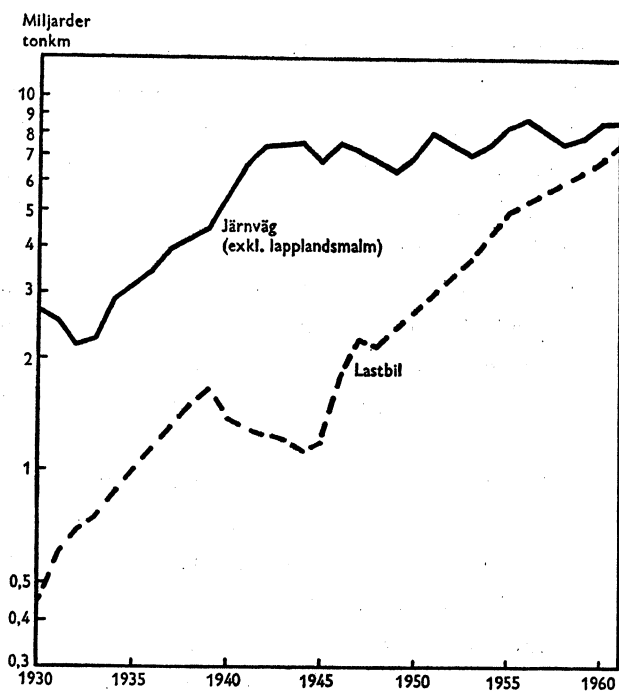
År 1950 uppgick det totala antalet last- och skåpbilar i Sverige till ca 85 000. I dag finns ca 129 000. Under det senast decenniet har lastbilsbeståndet undergått stora strukturförändringar. Vi har fått bevittna en frammarsch för dels de lätta, dels de tunga fordonen. I mellanklasserna har däremot en kraftig minskning av bilantalet ägt rum. År 1950 fick endast 6 procent av beståndet ta en maximilast över 5 ton. I dag är motsvarande andel över 25 procent, vilket framgår av tabell 1.

Av utredningen framgår bl. a. att en lastbil i genomsnitt körs ca 2 400 mil per år. Skillnaderna mellan olika typer av bilar bör emellertid poängteras. Småbilarna, med en maximilast under 2 ton, har en genomsnittlig årlig körsträcka på endast ca 1 700 mil, medan en långtradare i genomsnitt rullar nära 7 000 mil per år.

Fjärrtransporterna — här definierade som trafik på avstånd över 100 km — har under senare år utgjort den mest expansiva delen av lastbilstransporterna. Mellan åren 1950 och 1961 skedde ungefär en trefaldig ökning av långtradarnas transportarbete, mätt i tonkilometer. Sistnämnda år svarade de för ca 28 procent av lastbilarnas totala trans-

Figur 1. Transportarbetet per lastbil och järnväg (exkl. lapplandsmalm) åren 1930-61

(log. skala)

portarbete. Antalsmässigt utgör dock långtradarna en liten del av den totala lastbilsparken, för närvarande ca 4 procent. Att så få kan göra så mycket sammanhänger med kombinationen stor lastförmåga-hög utnyttjandegrad-snabba transporter. Ett långtradarekipage (bil+släp) lastade år 1961 i genomsnitt 17,4 ton och tomkörningen utgjorde endast ca 10 procent av den totala körsträckan.

På grund av det stora intresse som fjärrtrafiken väckt i trafikpolitiska sammanhang har utredningen ansett det befogat att relativt utförligt behandla denna trafikform. Bl. a. ges i kartform en detaljerad bild av trafikens geografiska fördelning. Av kartorna framgår exempelvis vilka vägar långtradarna trafikerar och med vilka orter storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö i detta avseende har trafikutbyte.

I boken görs avslutningsvis en kortfattad jämförelse mellan lastbils-

transporternas och järnvägstransporternas utveckling. Därvid ses det senaste decenniets utveckling i ett längre perspektiv, som sträcker sig tillbaka till år 1930.

Som framgår av figur 1 var ökningen av lastbilarnas transportarbete relativt sett faktiskt något större under 1930-talet än under 1950-talet. Andra världskriget innebar en markant nedgång för lastbilstrafiken, medan däremot järnvägstransporterna ökade starkt. Efter kriget nådde transportarbetet på landsväg förkrignivån redan 1946. För järnvägstrafiken däremot innebar åren närmast efter kriget en stagnation och till och med en tillbakagång. Först år 1951 passerades krigsårens transportvolym. De följande åren har utmärkts av fluktuationer kring en svagt stigande trend. Transportarbetet på Sveriges järnvägar uppgick år 1961 till 8,6 miljarder tonkilometer, vilket var endast 25 procent högre än 1950 års nivå.

I boken ges några kortfattade kommentarer till frågan om konkurrensen mellan järnväg och lastbil och hur denna förändrats under undersökningsperioden. Därvid poängteras att konkurrensproblemet inte bör överdrivas. De två transportmedlen är till huvudsaklig del inriktade på olika transportmarknader. Att de till väsentlig del handhar olika transportfunktioner framgår bl. a. av medeltransportlängden, som år 1960 uppgick till 30 kilometer för lastbilsgodset och till 282 kilometer för järnvägsgodset. Det är också angeläget att understryka att det i många fall råder ett komplementärt förhållande mellan järnvägen och lastbilen.

THE PRODUCTION SYSTEM OF THE SWEDISH ECONOMY. AN INPUT-OUTPUT STUDY

Hösten 1957 bildades genom samarbete mellan Stockholms Universitet, Konjunkturinstitutet, Jordbrukets Utredningsinstitut och Industriens Utredningsinstitut en kommitté, vars uppgift var att ha ansvaret för genomförande av en s. k. input-output-studie av det svenska näringslivet. Projektet möjliggjordes genom ett större forskningsanslag från Fordstiftelsen. Under arbetets gång har ekonomiskt stöd lämnats även från andra håll.

Arbetet med input-output-studien har under året slutförts och resultaten har publicerats i en bok med titeln »*The Production System of the Swedish Economy. An Input-Output Study*». Boken ingår i Stockholm Economic Studies. En särupplaga har också utgivits av institutet. Undersökningsledare och författare till boken har varit fil. lic. Bengt Höglund och fil. lic. Lars Werin. En detaljerad beskrivning av källmaterial och beräkningsmetoder har publicerats separat i en stencilerad volym med titeln »*Input-output-tabeller för Sverige år 1957*».

Utgångspunkt för undersökningen har varit det välkända förhållandet att en stor del av de varor, som årligen produceras i ett modernt industrisamhälle, åtgår som insatser i produktionen själv i form av råvaror, halvfabrikat, tillsatsvaror o. d. Ser man produktionen ur en mera allmän synvinkel än det enskilda företags, kan man säga att dessa varor aldrig lämnar produktionsprocessen. De kommer att levereras mellan skilda anläggningar och företag och mellan olika grenar av industri och annan produktionsverksamhet. Följden härav blir självfallet en allmän interdependens mellan olika produktionsgrenar.

En förändring av exempelvis hushållens konsumtion eller av exporten, vare sig den gäller en enskild vara eller en grupp av varor, berör i första hand den produktionsgren, där dessa varor framställs. Men en förändring i denna produktion kommer att innebära en förändrad åtgång av råvaror, halvfabrikat etc., vilket påverkar produktionen inom andra näringsgrenar. Härifrån förs sedan effekterna vidare och sprids med större eller mindre styrka genom hela systemet. Det uppstår ett komplicerat nätverk av samband mellan olika produktionsgrenar, vilket berör inte bara produktionen inom de skilda grenarna, utan allt som har att göra med att verksamheten bedrivs i varierande omfattning, exempelvis sysselsättning och import.

Det är produktions- och leveransaspekten på detta nätverk av samband, som har studerats i undersökningen. Uppläggningsen har skett med utgångspunkt från ovan angivna synpunkter. Det svenska näringslivet har delats upp på 127 produktionssektorer, varvid riktpunkten har varit att till en sektor sammanföra verksamheter, som med hänsyn till produktionens karaktär är så enhetliga som möjligt. För var och en av

dessa sektorer har gjorts en uppskattning av åtgången under 1957 av produkter levererade från var och en av de övriga sektorerna samt därjämte av vilka mängder av arbetskraft och importvaror, som varje sektor förbrukat under året i fråga. Resultatet av dessa uppskattningar finns redovisade i s. k. input-output-tabeller.

Uppgifterna i input-output-tabellerna har kombinerats med preciserade antaganden om produktionssambandens karaktär, vilka bl. a. innebär att åtgången av råvaror, halvfabrikat etc. inom varje enskild sektor antas variera proportionellt med totala produktionen inom sektorn. Därvid konstrueras en modell över det verkliga produktionssystemet. En sådan modell brukar kallas en input-output-modell. Med hjälp av denna modell är det möjligt att beräkna de nyss beskrivna återverkningarna av en verklig eller tänkt förändring på någon punkt i systemet. Sådana beräkningar har utförts och finns redovisade i boken.

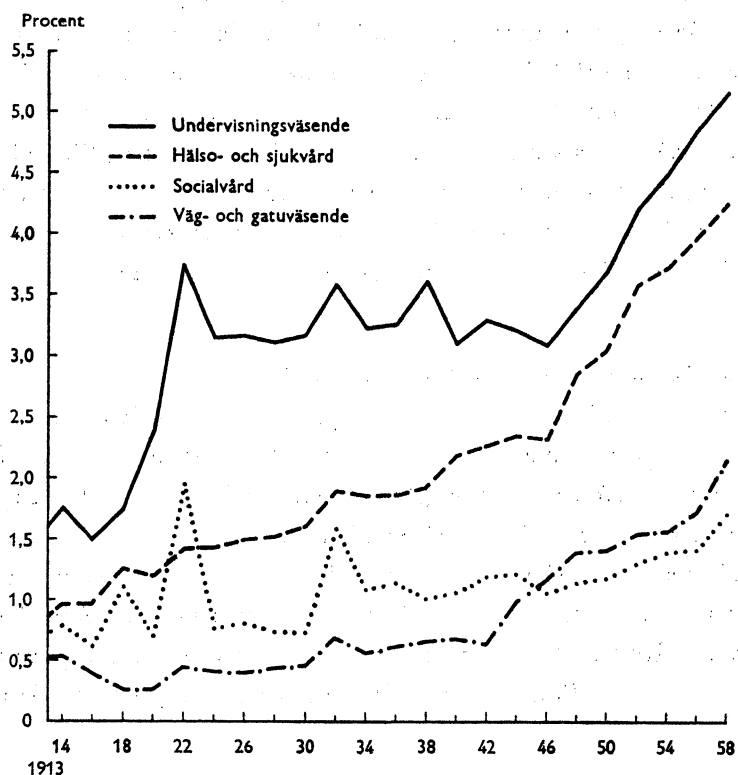
En uppskattning har också skett av de mängder varor, som under 1957 åtgått för ändamål utanför vad som benämns producerande sektorer. Däri ingår privat konsumtion, privata investeringar, offentlig verksamhet av olika slag samt export. Genom att kombinera dessa uppgifter med modellen är det möjligt att beräkna i vilken utsträckning produktion, sysselsättning etc. inom de enskilda sektorerna kan hänföras till olika slag av efterfrågan utanför produktionssystemet. Detta ger en bild av hur de tillgängliga resurserna har använts för olika ändamål.

Några uppgifter eller resultat, som endast berör enskilda företag, finns ej redovisade, men varje sektor i modellen motsvarar ett särskilt slag av produktion. Det enskilda företaget kan härigenom exempelvis se hur avsättningen av olika varugrupper i sista hand hänger samman med efterfrågan från hushåll, från offentliga myndigheter, från utlandet osv., även om företaget självt säljer sina produkter till andra företag inom landet. Detta måste vara av stort intresse, när det gäller att bedöma hur förändringar inom de nämnda områdena påverkar företagets avsättning. En sådan synpunkt blir naturligtvis särskilt viktig för företag som ligger på ett tidigt stadium i förädlingsprocessen, nära råvaran och långt från den slutlige förbrukaren.

OFFENTLIGA UTGIFTER 1913-58

I slutet av år 1962 utgav institutet en bok med titeln »Den offentliga sektorns expansion. En studie av de offentliga civila utgifternas utveckling åren 1913-58». Denna bok, som författats av fil. lic. Erik Höök och utgjorde en akademisk avhandling, riktar sig främst till fackmännen på området och är av den anledningen detaljerad och omfattande. I syfte att göra huvuddragen av bokens innehåll tillgängliga för en vidare läsekrets utarbetades en sammanfattning, som under början av hösten publicerades i småtrycksserien. Denna skrift har titeln »Offentliga utgifter 1913-58» och har utarbetats av pol. mag. Tage Berglund i samråd med huvudarbetets författare. I boken redovisas bl. a. utvecklingen av de offentliga konsumtionsutgifterna för olika grupper av ändamål. Utvecklingen för några viktigare grupper i procent av de totala civila konsumtionsutgifterna framgår av figur 2.

Figur 2. Offentliga konsumtionsutgifter för vissa ändamålsgrupper i procent av totala civila konsumtionsutgifter åren 1913-58

Forskningsprojekt under arbete

ARBETSKRAFTENS RÖRLIGHET

Undersökningen om arbetskraftens rörlighet är nu slutförd och publiceringen av resultaten beräknas ske under våren 1964. Undersökningsrapporten är uppdelad på en deskriptiv och en teoretisk del. I den deskriptiva delen redovisas resultat beträffande rörlighetens omfattning och sammansättning i de av undersökningen berörda åldersgrupperna. I den teoretiska delen diskuteras orsakerna till att de intervjuade bytt anställning.

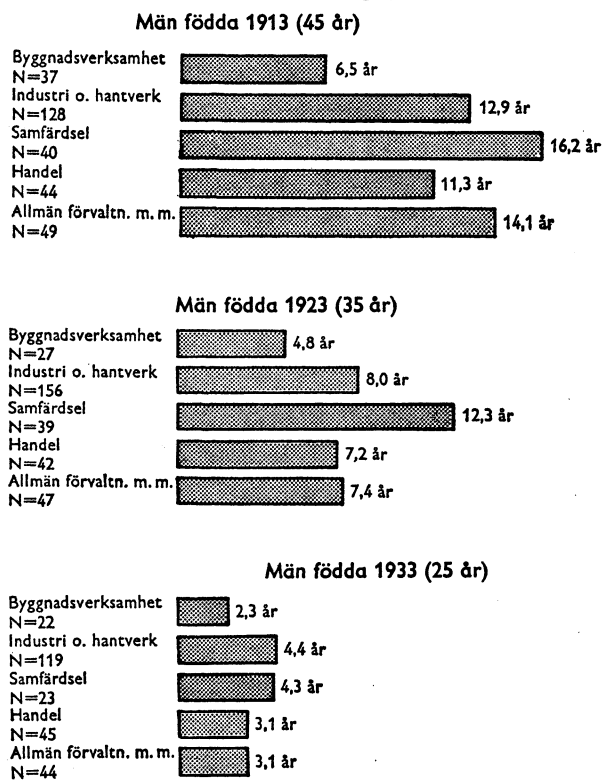
Figur 3, som visar hur anställningstidens längd i sista anställningen varierar mellan olika näringsgrenar, är ett exempel på den typ av mått på rörligheten som används i undersökningen. Uppgifterna i figur 3 avser de intervjuades näringsgrenstillhörighet vid intervjutillfället hösten 1958. I de två äldsta åldersgrupperna hade de inom samfärdsel sysselsatta den längsta genomsnittliga anställningstiden och de inom byggnadsverksamhet sysselsatta den kortaste. Som förklaring till de långa anställningstiderna inom samfärdsel kan nämnas, att till denna näringsgren förts bl. a. de statliga och kommunala kommunikationsverken med deras, i varje fall i dessa åldrar, låga personalomsättning.

REKLAMENS EKONOMISKA BETYDELSE

Reklamundersökningen syftar till att presentera och diskutera forskningens syn på reklamens ekonomiska roll. Som ett led i detta arbete har en systematisk genomgång gjorts av ett antal offentligt tillgängliga studier av reklamens effekter på efterfrågan.

Problemet med reklamens efterfrågeeffekter är av grundläggande betydelse vid en bedömning av reklamens ekonomiska betydelse. Endast genom att påverka efterfrågan på varor och tjänster kan nämligen reklamen bidra till att förändra produktionens omfattning och inriktning.

Figur 3. Den genomsnittliga anställningstiden i sista anställningen för män i olika åldrar och inom olika näringsgrenar

Anm. N = antal individer

I många fall står reklamen i ett ganska avlägset förhållande till efterfrågan. Ett första led i syftet med att bedriva reklam är alltid att uppnå olika kommunikationseffekter. Det kan gälla att sprida kunskap om en ny produkt eller att söka åstadkomma vissa attitydförändringar hos en befolkningsgrupp. Reklamen kan emellertid ha kommunikationseffekter utan att detta återspeglas i efterfrågan. Den kan t. ex. ha utformats på basis av felaktiga föreställningar om vilken kunskap eller vilka attityder, som bäst initierar köp. Produkten kan också vara så litet attraktiv, att inte ens en mycket stor reklaminsats påverkar efterfrågan.

Ett talande exempel utgör Ford Motor Co:s lansering av modellen Ford Edsel. På introduktionsdagen hösten 1957 kände majoriteten av

USA:s befolkning till att en ny fordmodell hade kommit. Edsel blev emellertid ur försäljningssynpunkt ett klart fiasko. Alldeles oberoende av anledningarna härtill är det berättigat att säga, att reklamen framgångsrikt löste åtminstone en kommunikationsuppgift, nämligen att göra den amerikanska allmänheten medveten om introduktionen av en ny fordbil. I vilken utsträckning den därtill påverkade efterfrågan är inte känt.

Det finns få vederhäftiga undersökningar publicerade om reklamens efterfrågeeffekter. Enligt talrika vittnesbörd i fackpressen är också den interna reklamforskningen, vars resultat av konkurrensskäl ej publiceras, av ytterst ringa omfattning. Detta kan synas förvånande med hänsyn till såväl reklamutgifternas totala storlek — över en miljard kronor i Sverige — som den fortlöpande debatten kring reklamen. Innebörden är ju att företagen satsar stora summor på reklam utan att veta särskilt mycket hur detta påverkar försäljningen.

En av de främsta anledningarna till de bristande kunskaperna är utan tvivel problemens höga svårighetsgrad. En svår stötesten utgör företagens benägenhet att låta reklambudgeten utgöra en fast procent av omsättningen för varje år. Detta leder nämligen vid statistiska analyser av årsdata automatiskt till fasta och positiva samband mellan reklamutgift och efterfrågan. Man kan under sådana omständigheter inte veta i vad mån reklamen är en oberoende faktor. Utan kunskap om och hänsynstagande till de grunder efter vilka reklamutgifterna i de enskilda fallen bestäms är det omöjligt att analysera reklamens efterfrågeeffekter. På den punkten brister flera undersökningar.

Trots resultatens osäkerhet och begränsade räckvidd skall emellertid några iakttagelser återges från de analyserade undersökningarna. Den samlade efterfrågan på branschens produkter framstår i allmänhet som mindre känslig för reklam än efterfrågan på de individuella märkena. I USA har det gjorts vissa undersökningar av effekten av den kollektiva reklamen för jordbruksprodukter. I få fall har dessa utredningar indikerat några markantare verkningar av reklamen.

Några undersökningar gäller efterfrågesambandens allmänna form. Resultaten härifrån är samstämmiga i så måtto, att även om efterfrågans

beroende av reklam över ett kortare intervall ofta kan approximeras som ett linjärt samband uppträder i många fall relativt snart en avtagande avkastning. Flertalet undersökningar uppmärksammar problemet med att reklamens verkningar på efterfrågan sträcker sig långt fram i tiden. Genomgående leder ett hänsynstagande härtill till en höjd precision i de statistiska beräkningarna.

När företagen studerar reklamens efterfrågeeffekter är deras primära syfte att söka finna enkla prognosmodeller. De söker i främsta hand samband vilka framstår som stabila eller »lagbundna». Detta återspeglas i de studerade undersökningarna, genom att dessa praktiskt taget inte alls tar upp frågan vilka faktorer som ligger bakom de funna sambanden.

Man vet inget om hur tids- och lokalbundna reklamens verkningar är. En genomgång av ett antal undersökningar från olika länder kan därför inte leda till några slutsatser med anspråk på allmängiltighet. Sammanställningen bör dock förmedla en uppfattning om hur mycket — eller rättare sagt litet — man vet, efter vilka linjer forskningen arbetar och vad den bör inriktas på i framtiden. Med hänsyn till den livliga debatt om reklamen och dess samhällsekonomiska verkningar, som pågår i vårt land, förefaller behovet av en dylik sammanställning att ha ökat. Arbetet i fråga har i det närmaste avslutats och beräknas kunna publiceras under 1964.

KONSUMTIONSPROGNOSE

För något år sedan påbörjade institutet det med regelbundna intervall återkommande arbetet med genomgång av de tidigare gjorda konsumtionsprognoserna. Syftet med denna nya studie är att den skall utmynna i prognoser för år 1970. Den första etappen i detta arbete innebär insamling av statistiska data över den gångna utvecklingen. Dessa tjänar som underlag dels för analys av prognosutfallet, dels för nya regressionsanalyser. Detta arbete är i stort sett avslutat och vad som återstår är själva prognosarbetet.

Vad gäller beräkningen av det statistiska tidsseriematerialet, har det visat sig att förbättringar är möjliga på många punkter. Redan i institu-

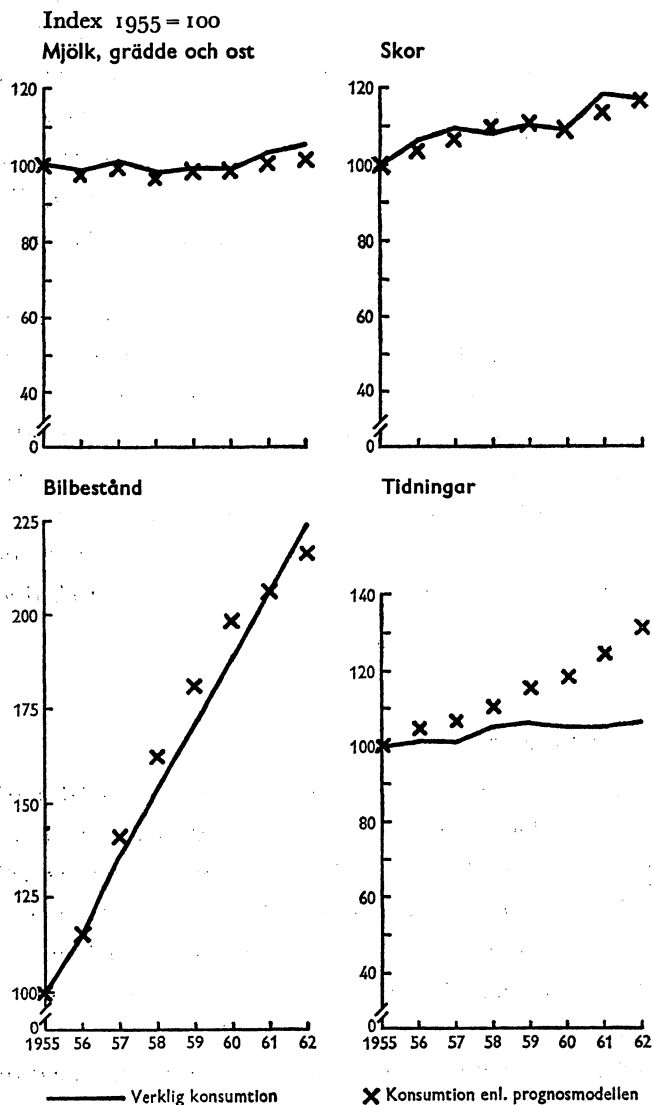
tets första konsumtionsprognos påpekades hur bräckligt tidsseriematerialet var och en rad poster räknades upp, som man helt saknade information om. Med hänsyn härtill har mycket arbete nu nedlagts på att göra kompletteringar och att göra tidsserierna statistiskt säkrare.

Tidsserier för följande varor och tjänster, som förut saknats, har nu beräknats: *konserverade och djupfrysta grönsaker samt frukter, bank- och försäkringstjänster, kylskåp, frysboxar, tvättmaskiner, körskoleutbildning, flygresor, skiv- och bandspelare, skol- och kursavgifter, föreningsavgifter, fritidsbåtar, sommarstugor och hotelltjänster*. I många fall har redan befintliga serier justerats. Följande kan nämnas som exempel: *arbetshjälp i hemmet* har ökats genom att avgifter till daghem och lek-skolor inkluderats; *sportartiklar och leksaker* har kompletterats med campingutrustning, husvagnar samt med leksaker av metall; posten *köksutrustning* har kompletterats med hushållsartiklar.

Allt som allt resulterade de gjorda justeringarna i att konsumtionsutgifterna totalt höjdes för år 1960 med 2,5 miljarder kronor, motsvarande nära 7 procent av totalbeloppet. Den värdemässiga konsumtionsökningen under hela 1950-talet blir 129 procent, medan ökningen hade stannat vid 121 procent om revideringarna inte hade genomförts. Även den volymmässiga ökningen blir någon procent större enligt den reviderade beräkningen, något som är naturligt med hänsyn till att de flesta nytillkomna serierna visar en mycket expansiv utveckling.

Den reviderade siffran för total privat konsumtion täcker nästan helt de utgifter som i princip bör föras hit. Detta gäller med ett väsentligt undantag, nämligen utrikes resor (och några mindre betydelsefulla, nämligen advokatarvoden, mäklaravgifter m. m.). Hur stor missvisningen är som följd av att denna post är utelämnad är svårt att uppskatta, eftersom svenskarnas utgifter i utlandet måste minskas med utlänningarnas utgifter i Sverige, vilka är medräknade i vårt totalbelopp. Det är nettot av denna subtraktion som skulle påverka värdet av de totala konsumtionsutgifterna i vårt land i positiv eller negativ riktning. Enligt riksbankens beräkningar var år 1962 turistutgifterna 100 miljoner kronor större än turistinkomsterna — med motsvarande belopp skulle alltså konsumtionsutgifterna höjas — men eftersom man saknar uppgift om

Figur 4. Prognosutfall för vissa konsumtionsvarugrupper åren 1955-62

hur turistinkomster och -utgifter är fördelade på privata resor och affärsresor vet man inte om det privata resandet slutar med positivt eller negativt saldo.

Arbetets andra etapp, genomgången av prognosutfallet, har givit mycket värdefulla lärdomar för den fortsatta prognosverksamheten.

Genomgången har gjorts så, att man — år för år och vara för vara — har jämfört den faktiska utvecklingen med konsumtionsvärdena beräknade enligt institutets prognosmodeller. Generellt kan man säga, att överensstämmelsen mellan prognosmodellernas värden och verkligheten är god, kanske t. o. m. bättre än vad man har kunnat vänta sig. Som figur 4 visar är prognosutfallet i det närmaste perfekt för *mjolk, grädde och ost, skor* samt *bilbestånd*. Lika goda prognosresultat har kunnat konstateras för en rad andra varugrupper.

I vissa fall är emellertid överensstämmelsen mellan prognos och verklighet mindre bra. Som diagrammet över *tidningsköpen* i figur 4 visar har prognosen överskattat dessa utgifter. Under de gångna åren av prognosperioden har tydligen inte det samband gällt som rådde före 1955 och som prognosen byggde på. Det är uppenbarligen televisionens introduktion som här har verkat hämmande på utvecklingen. Att inte i tillräcklig grad räkna med televisionens dämpande effekter på andra nöjes- och rekreationsutgifter har visat sig vara ett av de få allvarigare fel som gjorts i institutets tidigare prognoser.

FÖRETAGSBESKATTNINGEN

Diskussionen om företagsbeskattningens utformning präglas både hos oss och i andra länder av en betydande osäkerhet även i fråga om fundamentala problem. En så viktig fråga som den om nettovinstbeskattningens incidens — dvs. vem som ytterst får bära skattebördan — tillhör sedan decennier de mest omdiskuterade. Meningarna mellan experterna går i sär både i fråga om vilket som är det riktiga svaret och vilka analysmetoder, som kan användas för att ta reda på det.

En annan punkt, där vi inte minst i Sverige kunnat bevittna betydande meningsbrytningar, gäller självfinansieringens betydelse. De analytiska medel, som finns för att bedöma hållbarheten i argumenten för och emot en hög grad av självfinansiering, är ofullkomliga. Speciellt gäller detta frågan om skatternas inverkan på val av finansieringsform. Uppfattningarna skiljer sig här bl. a. beroende på att man inte vet tillräckligt mycket om vilka investeringskriterier företagen använder och

vilka faktorer, som bestämmer företagens utdelningspolitik och marknadens värdering av aktier.

Vi vet exempelvis inte tillräckligt mycket om risken för att s. k. »billiga» pengar — i företagen kvarhållna vinstmedel — lockar företag till dåliga investeringar hellre än till en kanske mer räntabel investering på annat håll. Vi vet också mycket litet om hur »billiga» pengarna kan vara, med andra ord hur företagens kapitalkostnader faktiskt kalkyleras, och hur skatterna påverkar dem. Än så länge finns inte någon allmänt accepterad teori över i detta hänseende så fundamentala delproblem som hur företagens utdelningspolitik bestäms och hur marknaden värderar nyemitterade aktier. Det är därför ett besvärligt och osäkert företag att försöka komma fram till någon uppfattning om hur ändrade skatteregler skulle kunna påverka dessa förhållanden. Detta gäller oberoende av om man tänker sig att ändringen av skattereglerna skulle ske i syfte att göra allokeringen av tillgängliga investeringsresurser mera rationell, eller syftet är att i ena eller andra riktningen påverka omfattningen av kapitalbildningen inom den privata sektorn.

Det är emellertid nödvändigt att både teoretiskt och empiriskt söka få någon klarhet i dessa hänseenden för att på grundval härav söka göra sig en bild av i vilken riktning man bör bedriva ett skattereformarbete, som skall ge rationellt uttryck åt aktuella politiska värderingar i avseende på produktivitetstillväxt och samhällsekonomisk balans. Det är av den anledningen, som institutet bl. a. tagit upp frågan om den differentierade bolagsskattens problem till behandling. I denna undersökning görs försök att närmare analysera verkningarna av på olika sätt differentierad bolagsskatt på företagens utdelade vinst och på den inom företagen kvarhållna vinsten. Dessutom kommer vissa andra av ovan anförda problemområden att behandlas.

INKOMSTFÖRDELNINGENS UTVECKLING

Denna undersökning avser att belysa en speciell aspekt av den synnerligen mångfacetterade fördelningsproblematiken, nämligen totalinkomstens fördelning på de två produktionsfaktorerna arbete och kapital.

Tabell 2. Arbetsinkomsternas procentuella andel av den totala bruttoinkomsten inom hela näringslivet och inom resp. sektorer

(Medeltal för tioårsperioder)

År	Hela näringslivet	Jordbruk	Industri	Transport
1870-1879	72	84	67	41
1880-1889	72	82	75	46
1890-1899	70	83	71	43
1900-1909	66	80	63	45
1910-1919	59	70	54	43
1920-1929	68	82	56	58
1930-1939	72	80	60	56
1940-1949	65	87 ^a	51 ^a	48 ^a
1950-1959	72			

^a Uppgift saknas.

Studien omfattar en beskrivning och analys av den faktiska utvecklingen i Sverige sedan slutet av 1800-talet och en teoretisk genomgång av inkomstfördelningens bestämningsgrunder.

Tabell 2 visar utvecklingen sedan 1870-talet av den andel av bruttonationalinkomsten (inkl. kostnader för underhåll och depreciering), som utgjort ersättning till arbetskraften. En ökning av denna andel betyder alltid att motsvarande sänkning skett av kapitalinkomsternas andel, eftersom den totala inkomsten utgör summan av dessa båda komponenter.

Av tabell 2 framgår att utvecklingen under tiden fram till sekelskiftet karakteriserades av en mycket stabil inkomstfördelning. Den obetydliga nedgång i arbetsinkomstens andel — från 72 till 70 procent — som siffrorna utvisar ligger säkerligen inom den felmarginal, som man får räkna med vid kalkyler av detta slag. Efter denna stabila period följer sedan en inkomstomfördelning till kapitalets förmån; andelen för arbetsinkomsterna faller fram till 1910-talets mitt ned till en nivå på 60 procent. Den närmast följande tiden medförde en återhämtning för arbetsinkomsterna. Fr. o. m. 1930-talet vidtar sedan — om vi bortser från krigsåren under 1940-talet — en något stabilare period, med en andel för arbetsinkomsterna på något över 70 procent. Sett över hela perioden

blir därför nettoresultatet av de i och för sig inte obetydliga inkomstomfördelningarna att kapital- och arbetsinkomster stigit i ungefär samma takt mellan åren 1870 och 1955. Det bör observeras att i kapitalinkomsterna ingår ersättning för underhåll och depreciering.

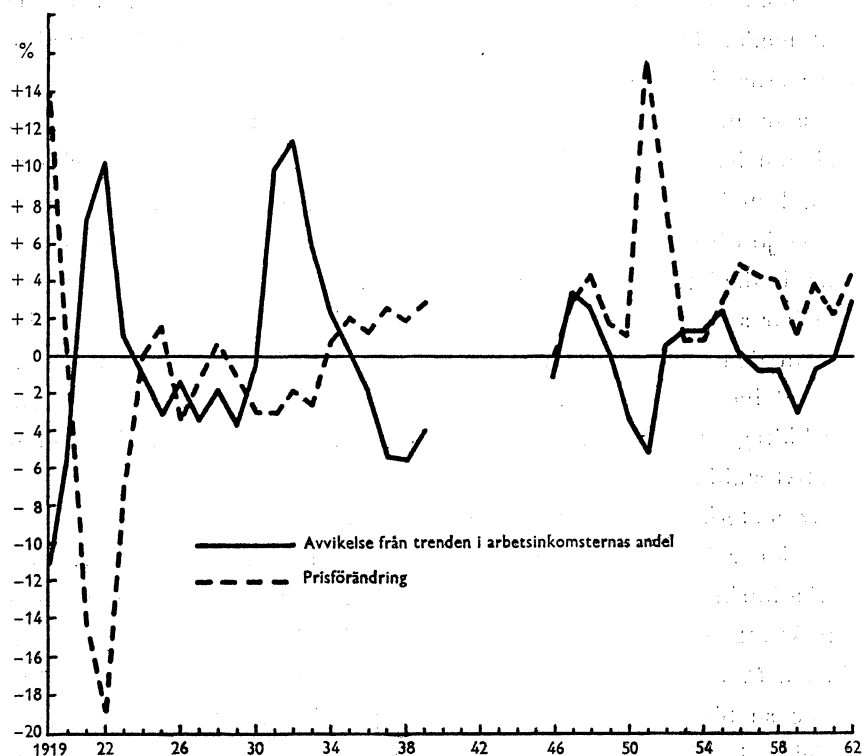
Denna utveckling inom hela näringslivet har naturligtvis bestämts av vad som händer med inkomstfördelningen inom olika delar av ekonomin. Den långsiktiga utvecklingen inom de tre betydande näringsgrenarna jordbruk, industri, transport och kommunikationer har — som synes i tabell 2 — visat sig vara synnerligen disparat. Sett över hela perioden har således arbetsinkomsternas andel fallit starkt inom industrin, medan den stigit inom transportväsendet och hållit sig relativt oförändrad inom jordbruket. Uppenbarligen har dessa motriktade tendenser bidragit till att inkomstfördelningen inom hela näringslivet blivit relativt stabil.

Av materialet framgår vidare att arbetsinkomsternas andel företer variationer även på kort sikt; från ett år till ett annat kan relativt starka förskjutningar i inkomstfördelningen äga rum. Tidigare har man försökt att förklara dessa fluktuationer med hjälp av konjunkturutvecklingen. Man antog att företagsvinsterna under en konjunkturuppgång ökade snabbare än lönesumman med påföljd att arbetsinkomsternas andel föll. Vid nedåtgående konjunkturer var förhållandet det motsatta; företagsvinsterna minskade då relativt sett mer än lönesumman varför arbetsinkomsternas andel steg. Dessa fluktuationer kunde sägas vara ett uttryck för bristen på jämvikt inom ekonomin. Att jämvikt inte uppnåddes berodde bland annat på att lönerna anpassade sig relativt långsamt till den nya situation som uppstod genom konjunkturförändringarna.

Om man antar att konjunkturläget återspeglas i prisnivåns variationer borde man enligt denna teori få en relativt hög negativ korrelation mellan prisfluktuationerna och de kortsiktiga förskjutningarna i arbetsinkomsternas andel. Institutet har undersökt om detta varit fallet under perioden mellan de båda världskrigen samt under de hittills gångna åren efter andra världskriget.

För mellankrigstiden erhålls — som framgår av figur 5 — en relativt

Figur 5. Prisförändringar samt fluktuationer i arbetsinkomsternas andel av den totala bruttointkomsten åren 1919-62

god samvariation mellan prisförändringar och avvikelser från den långsiktiga trenden i arbetsinkomsternas andel. Prisfallen under depressionerna i början av 1920- och 1930-talen motsvaras sålunda av en relativt hög andel för arbetsinkomsterna. Det goda konjunkturläget under senare hälften av 1930-talet reflekterades i stigande priser medan andelen för arbetsinkomsterna låg under den långsiktiga trenden.

Något liknande samband mellan priser och arbetsinkomsternas andel kan inte konstateras för perioden efter andra världskriget. Figur 5 visar att priserna varit stigande under hela efterkrigstiden men att arbetsinkomsternas andel företett såväl positiva som negativa avvikelser från trenden. Man skulle emellertid kunna tänka sig att sambandet mellan priser och andelen för arbetsinkomsterna hade den formen att en kraftig

prisökning motsvarades av en negativ avvikelse, medan en obetydlig prisökning motsvarades av en positiv avvikelse. Inte heller något sådant samband kan utläsas.

Institutets beräkningar tyder sålunda på att den tidigare konstaterade samvariationen mellan priser och arbetsinkomsternas andel inte gällt för efterkrigstiden. Frågan är då om den registrerade prisutvecklingen kan sägas ge en riktig återspeglning av konjunkturerna. Skulle detta vara fallet kan man hävda att den funktionella inkomstfördelningen inte längre påverkas på samma sätt som tidigare av konjunkturväxlingarna.

DEN FINANSIELLA UTVECKLINGEN I SVERIGE UNDER 1960-TALET

Inom institutet har under året påbörjats en undersökning av vissa tendenser i den långsiktiga ekonomiska utvecklingen, vilka kan väntas få stor betydelse under 1960-talets senare hälft. Den senaste långtidsutredningen behandlade — liksom de föregående — huvudsakligen den *reala* ekonomiska utvecklingen. I samband med prövningar av konsistensen mellan prognoser för olika områden diskuterades emellertid även vissa konsekvenser av den *reala* utvecklingen för kreditmarknaden och dess struktur. Det är speciellt dessa samband mellan den *reala* och den *finansiella* utvecklingen, som här skall studeras. För att bl. a. i någon mån söka belysa betydelsen av de stora avsättningarna till AP-fonderna under senare hälften av 1960-talet kommer perspektivet att dras ut till 1970.

Utifrån en beräknad realekonomisk utveckling kommer att diskuteras dels vilka implikationer denna kan väntas medföra beträffande sparandets storlek, dels hur det finansiella sparandet kan väntas bli fördelat mellan olika sektorer. Nästa steg i undersökningen blir att söka analysera vilka investeringar, som företagen i olika näringsgrenar behöver genomföra under 1960-talet för att en viss önskad produktionstillväxt skall kunna realiseras. Vid diskussionen av detta problem måste man naturligtvis bygga på antaganden om vinstutvecklingen och utdelningspolitiken i företagen, om den ekonomiska politikens utformning samt om andra förhållanden, som alla har det gemensamt med de nämnda

Tabell 3. Utvecklingen av vissa poster i försörjningsbalansen åren 1960-63 jämförd med långtidsutredningens prognos

Fasta priser. Index 1960 = 100

	Faktisk utveckling ^a			Enligt långtidsutredningen ^b		
	1961	1962	1963	1961	1962	1963
Privat konsumtion	105	109	113	104	108	113
Offentlig konsumtion	105	111	118	105	109	114
Bruttoinvestering	106	112	116	105	109	114
Bruttonationalprodukt	106	110	113	104	109	113

^a Källa: Preliminär nationalbudget för 1964. Siffrorna för 1963 är delvis prognoser.

^b De av långtidsutredningen beräknade förändringarna 1960-65 har interpolerats linjärt mellan de enskilda åren.

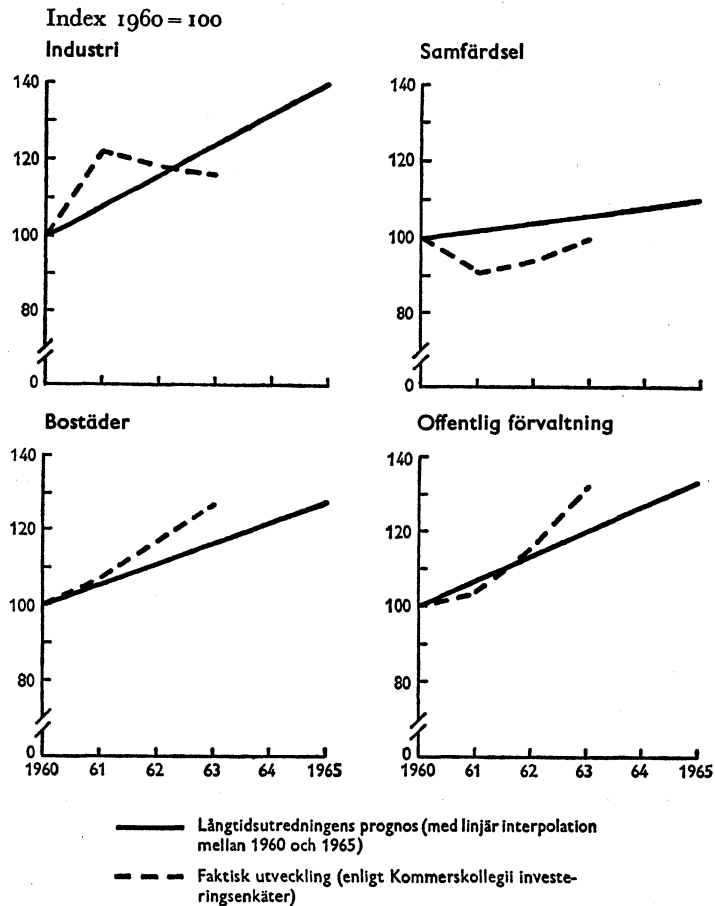
att de är ytterst svåra att prognosticera. De slutsatser som eventuellt kan dras måste därför bli mycket osäkra.

Utvecklingen av sparandet och investeringarna kan sedan sammanställas till en prövning av konsistensen i den förutsedda realekonomiska utvecklingen och till en diskussion av eventuella strukturella förskjutningar på kreditmarknaden. Speciellt kommer undersökningen på denna punkt att söka belysa i vilken mån avsättningarna till AP-fonderna kan komma att medföra, att det finansiella sparandets fördelning mellan olika delar av kreditmarknaden avviker från den fördelning av investeringarnas finansiering, som skulle uppkomma enligt de samband som gällt tidigare under efterkrigstiden.

Vid en diskussion av de här nämnda problemen är det uppenbarligen nödvändigt att utgå från en bedömning av den realekonomiska utvecklingen under återstoden av 1960-talet. För att ge underlag för en sådan bedömning har vissa sammanställningar gjorts av utvecklingen 1960-63, som sedan jämförts med 1959 års långtidsutredning. Eftersom man där endast beräknat de totala förändringarna mellan 1960 och 1965, har jämförelsen gjorts med en tänkt utveckling, där förändringarna enligt långtidsutredningen fördelats lika mellan de enskilda åren.

Som framgår av tabell 3 har var och en av de angivna posterna i för-

Figur 6. Bruttoinvesteringarnas utveckling åren 1960-63 jämförd med långtidsutredningens prognos

sörjningsbalansen så långt utvecklingen nu kan överblickas ökat i ungefär samma takt som enligt långtidsutredningen eller något snabbare.

Sammansättningen av posterna har emellertid i vissa fall väsentligt avvikit från utredningens beräkningar. Trots stagnationstendenser i stora delar av det privata näringslivet har ökningen av bruttonationalprodukten legat på en hög nivå, tack vare att den offentliga verksamheten och bostadsbyggandet expanderat betydligt snabbare än beräknat. Industriproduktionen, som enligt långtidsutredningen (om förändringarna 1960-65 interpoleras linjärt) skulle ha ökat med ca 15 procent mellan 1960

och 1963, har under denna tid enligt konjunkturinstitutet ökat med ca 14 procent. Denna relativt goda överensstämmelse med den prognosticerade utvecklingen är främst en följd av att verkstadsindustrin expanderat snabbare än beräknat, medan däremot flera andra branscher, främst gruvindustri, järn- och metallverk samt massa- och pappersindustri, sackat efter betydligt i förhållande till långtidsutredningens prognos. Som framgår av tabell 3 har däremot den offentliga konsumtionen ökat 4 procentenheter mer än enligt långtidsutredningen.

Bruttoinvesteringarnas fördelning har också utvecklats väsentligt annorlunda än enligt långtidsutredningens prognos. Detta framgår av figur 6, som visar investeringsutvecklingen inom några viktiga områden. Medan investeringarna i offentlig förvaltning och i bostäder ökat betydligt mer än enligt prognosen, har investeringarna i samfärdsel (inkl. vägar) minskat under 1961 och ännu 1963 endast uppnått samma nivå som 1960. Industriinvesteringarna steg mycket starkt 1961 — långt över prognosens trend. Därefter har de emellertid minskat. De höga industriinvesteringarna 1961 torde — trots den lägre nivån 1962 och 1963 — ha medfört att industrins produktionskapacitet hittills utvecklats minst så snabbt som enligt långtidsutredningens beräkningar. Detta intryck kvarstår i stort sett även vid ett studium av de olika industribranscherna. Produktionens långsammare ökning i vissa branscher synes alltså väsentligen vara en effekt av lågt kapacitetsutnyttjande. Om efterfrågeutvecklingen under de närmaste två åren blir gynnsammare, synes det sålunda inte finnas några hinder för att långtidsutredningens målsättning i stort sett skulle kunna uppfyllas.

BEFOLKNINGSUTVECKLING, BOSTADSBYGGANDE OCH BOSTADSSTANDARD

I samband med genomförandet av 1960 års folk- och bostadsräkningar beviljade riksdagen medel för en vetenskaplig analys av insamlade data. Resultatet av detta arbete kommer att redovisas i en serie monografier. Institutet har åtagit sig att svara för en av dessa monografier. Denna skall till huvudsaklig del bygga på material från bostadsräkningen.

Enligt de preliminära planerna kommer monografien i fråga att

bestå av två delar, en deskriptiv och en mer problembehandlande och analyserande. Beskrivningen kommer att ske med hänsyn till den urbaniseringsprocess, som pågår i det svenska samhället. Vid indelningen av landet i olika bebyggelseområden blir det naturligt att skilja mellan glesbygder, mindre tätorter och större tätorter. Det blir även naturligt att skilja områdena åt med hänsyn till takten i urbaniseringen. Detta torde kunna genomföras med hjälp av statistik över områdets och orters befolkningstillväxt. Den regionala indelningen av landet bör dessutom ske under hänsynstagande till näringsstrukturen. I detta sammanhang kommer sannolikt den senaste lokaliseringsutredningens klassificering av regioner att beaktas. Utredningens utvecklings- och stödområden torde vara av intresse vid en beskrivning av landets bostadsbestånd och boendeförhållanden.

Vad gäller beskrivningen av bostads- och boendeförhållandena i områden erhållna på grundval av ovan skisserade principer ger folk- och bostadsräkningsmaterialet följande möjligheter. Bostadens storlek kan anges i antal rumsenheter. Standarden i övrigt kan beskrivas med avseende på lägenhetsutrustningen. Vidare finns uppgifter om bostadens belägenhet i små- eller flerfamiljshus, husets ålder, vem som äger huset samt på vilka grunder bostaden disponeras av bostadsföreståndaren.

Beträffande de i bostaden boende finns data om hushållens storlek och sammansättning samt sysselsättnings- och utbildningsförhållanden.

Genom att sätta antalet hushållsmedlemmar i relation till antalet rumsenheter i hushållets bostad erhålls ett mått på förekomsten av trångboddhet. Tabell 4 visar bl. a. trångboddhetsförhållandena år 1960. Som trångbodda hushåll definieras hushåll där antalet boende i lägenheten överstiger två per rum, köket oräknat.

Trångboddheten är vanligast i våra glesbygder och bland barnfamiljerna. Den absoluta utrymmesstandarderna är som synes högst i glesbygderna, men de samtidigt större hushållen leder dock till ovannämnda trångboddhet.

Ovanstående gäller läget enligt 1960 års bostadsräkning. Avsikten är emellertid att i den beskrivande delen redovisa utvecklingen för skilda regioner med utnyttjande av data bl. a. från 1945 års bostadsräkning.

Tabell 4. Trångboddhet samt lägenhets- och hushållsstorlek i glesbygd och tätorter år 1960

Område	Trångbodda hushåll		Rumsenheter ^a per 100 lägenheter	Boende per 100 hushåll
	i % av samtliga hushåll	med barn i % av samtliga hushåll med barn		
Glesbygd	9	19	377	311
Tätorter med 200-1 999 inv.	7	14	371	296
Tätorter med 2 000 el. fler inv.	8	18	321	275
Hela riket	8	18	341	284

^a Med rumsenhet avses rum eller kök.

I figur 7 ges en översikt över utvecklingen 1930-60 beträffande bostadsbeståndets storlek och antal invånare per lägenhet.

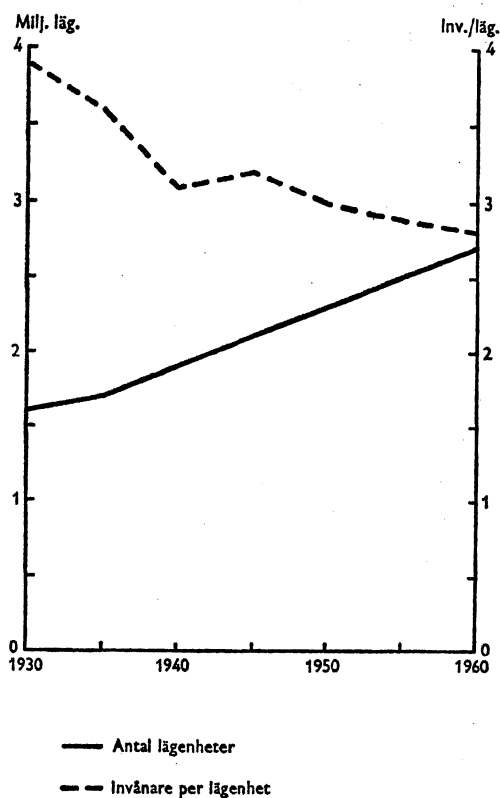
Beträffande den problembehandlande och analyserande delen pågår för närvarande planläggningsarbetet. Någon mera fullständig redogörelse för innehållet kan sålunda inte ges, utan här skall endast pekas på några frågor som sannolikt kommer att behandlas.

Sambandet mellan hushållsinkomst och bostadsutgifter torde vara nödvändigt att studera om det gäller att förklara skillnader i boendeförhållanden. Detta kan ej ske med hjälp av data från 1960 års folk- och bostadsräkningar, då dessa icke innehåller uppgifter av detta slag. Med hjälp av data från befolkningsregistret finns det emellertid vissa förutsättningar att studera sambandet så långt detta är möjligt med hänsyn till bostadsbrist, hyresreglering m. m.

Ett annat problemområde utgör orters varierande expansionstakt. I hur hög grad kan skillnader i bostadsstandard förklaras av variationer i befolkningsutvecklingen? Tidigare forskning gällande enstaka orter visar att starkt växande tätorter tenderar att få en större andel smålägenheter med god utrustning, medan mera stillastående orter har en högre utrymmesstandard på bekostnad av utrustningsstandard.

Eftersom varierande expansionstakt medför olikheter i fråga om demografisk sammansättning av befolkningen måste även de demografiska faktorerna komma med i analysen.

Figur 7. Bostadsbeståndets storlek samt antal invånare per lägenhet åren 1930-60

INDUSTRINS FINANSIERINGSFÖRHÅLLANDEN

I institutets bok »Industriproblem 1960» framlade professor Erik Dahmén resultaten av en undersökning rörande »Industrins finansiering under 1950-talet». För ett urval om ca 450 större industriföretag hade investeringar och finansieringsförhållanden under åren 1950-55 undersökts och analyserats. Det framkom, att företagen under denna period hade i genomsnitt självfinansierat sina investeringar i mycket hög utsträckning. Stora variationer förelåg emellertid såväl mellan enskilda företag som mellan olika branscher.

Mot bakgrund av det under senare år genomsnittligt försämrade vinstläget för svensk industri samt en avmattning i industriinvesteringarna

har det tätt sig angeläget för institutet att följa upp den tidigare undersökningen och belysa utvecklingen sedan mitten av 1950-talet. Under hösten påbörjades därför en undersökning av industrins finansieringsförhållanden under perioden 1955-62. Huvudsyftet är dels att studera hur självfinansieringen av investeringarna har utvecklats, dels att undersöka i vilken utsträckning obligations- och aktieemissioner eller upplåning på annat sätt förekommit.

Undersökningsmaterialet utgörs av uppgifter hämtade dels från »vinststatistiken» hos statistiska centralbyrån, dels från företagens officiella årsredovisningar. Ett urval om ca 300 större industriföretag ingår i undersökningen.

För att studera huruvida det föreligger någon olikhet i finansieringsförhållanden mellan olika kategorier av industriföretag delas dessa upp på branscher, storleksgrupper och expensionsgrupper. Ett klarläggande av vilka samband, som här föreligger, är naturligtvis av stor betydelse från många synpunkter, bl. a. för ställningstagande i ekonomisk-politiska frågor rörande t. ex. den framtida utformningen av företagsbeskattningen, investeringsfondspolitiken, AP-fondernas placeringsregler eller upprättandet av nya kreditinstitut.

I den allmänna debatten brukar det anföras både för- och nackdelar med en hög självfinansiering. Ett argument för hög självfinansiering är, att då underlättas en bättre och säkrare planering av investeringarna, än om företagen är tvingade att i hög utsträckning lita till främmande kapital. Många företag är ofta rädda att komma i beroendeställning gentemot stora kreditgivare, och tidsbundna räntebetalningar och amorteringar kan vara en svår belastning om företagen har tillfälliga likviditetsproblem. Förhållandena på bankkreditmarknaden och på den långa kapitalmarknaden fluktuerar också både vad beträffar tillgången på kapital och kostnaden härför. Härigenom ökas osäkerhetsfaktorn i företagets investeringskalkyler. Små eller nystartade företag har dessutom i allmänhet små möjligheter att anlita den långfristiga kapitalmarknaden för att finansiera sin expansion.

Emot dessa argument brukar ofta framhållas, att det ur samhälls-ekonomisk synvinkel följer vissa nackdelar med hög självfinansiering.

Man säger, att när företagen investerar sina interna medel i rörelsen, kanske de inte underkastar investeringarna en lika hård och noggrann test ur räntabilitetssynpunkt, som om de varit tvungna att låna kapital. Detta skulle bl. a. gälla i de fall, då den huvudsakliga avsikten med investeringen är att skaffa avskrivningsobjekt och således kunna reducera den beskattningsbara vinsten. En hög självfinansiering skulle enligt detta resonemang ur samhällsekonomisk synvinkel kunna tänkas medföra, att kapitalet får en mindre produktiv användning än om företagen vore tvungna att gå ut på kapitalmarknaden och konkurrera om kapitalet.

KAPITALUNDERSÖKNINGEN

Det grundläggande problemet i denna undersökning är att söka belysa sambandet mellan produktionstillväxt å ena sidan samt kapitalökning och teknisk utveckling å den andra. Undersökningen syftar till att bestämma den reala avkastningen av olika slags investeringar. Avkastningen behöver emellertid inte nödvändigtvis uppträda som en produktionsökning utan den kan även anta formen av besparingar av andra produktionsmedel, framför allt arbetskraft. Från den synpunkten sett kan således inte kapitalets betydelse studeras utan att hänsyn tas till övriga produktionsmedel. Förutom arbetskraften kan det i vissa fall visa sig nödvändigt att i analysen även föra in råvaru- och energiförbrukningen. Den tekniska utvecklingen påverkar vidare den reala avkastningen av det existerande kapitalbeståndet, samtidigt som den för sin introduktion ofta kräver investeringar i ny kapitalutrustning.

Institutets kapitalundersökning har begränsats till en analys av här antydda problem inom industriproduktionen. Under föregående år insamlades data rörande produktion, sysselsättning, investeringar samt bestånd av maskiner och andra anläggningar för ett sjuttioal utvalda företag inom en och samma bransch. Detta material har under året kompletterats på vissa punkter. På grund av att utredningsmannen under större delen av året varit inkopplad på andra arbetsuppgifter har någon bearbetning och analys av detta material ännu inte hunnit genomföras.

JORDBRUKSPOLITIKENS MÅL OCH MEDEL

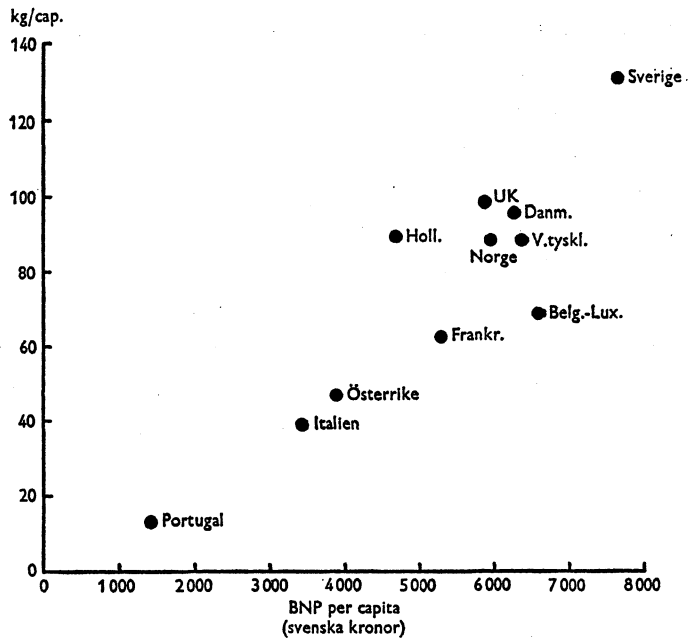
Trots att gränsskyddet för jordbruksprodukter överstiger 50 procent, har inkomstlikställigheten enligt gällande beräkningsgrunder inte uppnåtts och den s. k. inkomstklyftan vidgats. De invecklade kompensationsreglerna i prisavtalen har inte kunnat hindra att jordbrukspolitiken misslyckats med att genomföra uppställda mål. Det är mot denna bakgrund i förening med jordbrukspolitikens betydelse för hela vår ekonomiska utveckling som en undersökning om jordbrukspolitikens mål och medel tagits upp inom institutet.

Undersökningen avser att i ett sammanhang pröva jordbrukspolitikens uppbyggnad i hela dess omfattning — såväl vad avser prispolitik som näringslagstiftning och rationaliseringspolitik — utifrån en allmän diskussion av olika tänkbara mål för jordbruksproduktionen. Därvid kommer bl. a. att beaktas de väsentliga förändringar i förutsättningarna som uppkomsten av de nya handelsblocken innebär för utrikeshandeln, vad de nya stridsvapnen och den globala maktstrategin innebär för beredskapsaspekten och, framför allt, vad den moderna maskintekniken innebär för företagsenheter utformning. I undersökningen skall diskuteras villkoren för en ekonomisk optimal fördelning av resurserna inom jordbruket samt mellan jordbruket och andra näringar under hänsynstagande till aktuella trygghets- och anpassningsaspekter. Vidare skall skisseras olika system av medel varigenom uppställda mål kan nås. Syftet med undersökningen är att klargöra de jordbruksekonomiska sammanhangen för att bilda ett underlag för debatten, men utredningen avser inte innehålla ett jordbrukspolitiskt program.

DEN FRAMTIDA EFTERFRÅGAN PÅ CELLULOSA OCH PAPPER

Under 1962 svarade den svenska industrin för drygt $\frac{1}{4}$ av tillförseln till den västeuropeiska marknaden av pappersmassa och under samma år svarade den svenska pappersindustrin för drygt 10 procent av tillförseln av papper och papp. Detta innebär, att det ur svensk synpunkt måste bedömas som ytterst angeläget att få en uppfattning om den

Figur 8. Konsumtion per capita av papper och papp samt BNP per capita (1954 års priser) i olika europeiska länder år 1962

framtida utvecklingen av pappers- och pappefterfrågan i Västeuropa. Sedan ungefär ett år tillbaka pågår ett arbete vid institutet med att utreda frågorna rörande denna varugrups framtid. Arbetet inriktas i första hand på att ge efterfrågeprognoser för år 1970.

Pappers- och pappvarorna kännetecknas bl. a. av att de går till ett mycket stort antal olika användningsområden. Dels finns den stora gruppen av s. k. kulturella papper, t. ex. tidnings-, journal- och boktryckpapper, dels finns den stora gruppen av omslagspapper och papp, som sedan gammalt finner sin avsättning inom det egentliga detaljhandelsledet men som även i allt större utsträckning används för preförpackning av varor redan i leden före detaljhandelsdistributionen. Vidare finns gruppen av hygieniska papper och papper som finner sin avsättning direkt i hushållen och slutligen en icke oväsentlig grupp av specialpapper, som går bl. a. till olika industriella ändamål.

Trots denna mångskiftande användning har det visat sig att det i

allmänhet existerar ett relativt stabilt samband mellan den samlade pappers- och pappefterfrågan och den allmänna ekonomiska aktiviteten inom ett land, mätt t. ex. med bruttonationalprodukten.

I figur 8 har sambandet mellan nationalprodukten per capita (i svenska kronor) och den totala pappers- och pappkonsumtionen per capita under 1962 för EEC- och Eftaländerna åskådliggjorts.

De prognoser som utförs vid institutet bygger dels på sådana observerade samband mellan konsumtion och inkomst, dels även på individuella länderanalyser. Särskilt om man bryter ned totalkonsumtionen i olika delgrupper framgår det att nationalproduktvariationerna inte förklarar hela utvecklingen. Olikheter mellan länderna rörande distributionssystem, urbanisering, valutasituation kan ligga bakom skiljaktigheterna. Detta bör självfallet uppmärksammas vid upprättandet av prognoser över efterfrågans förändringar.

TJÄNSTEMÄNS FRÅNVARO FRÅN ARBETET

Under försommaren 1963 startade institutet en undersökning, vars primära syfte var att beskriva de skillnader i sjukfrånvaro, som kunde föreligga mellan olika kategorier av arbetstagare inom tjänstemannasektorn. På grund av undersökningens uppläggning som en enkät riktad till arbetsgivarna har möjligheterna att kategoriindela de anställda beskurits. Endast sådana data har kunnat medtas, som ingår i arbetsgivarnas register. Sålunda kan sjukfrånvarons samband med kön, civilstånd, ålder, tjänsteställning, lön, yrke och företagsstorlek studeras, medan intressanta förklaringsvariabler som vårdnadsbördan i hemmet och res-tiden hem-arbetsplats inte kunnat tas med.

För undersökningen utvaldes slumpmässigt 7 630 tjänstemän. Som urvalsregister utnyttjades Svenska Arbetsgivareföreningens hålkortsregister över tjänstemän med uppgifter gällande för augusti 1962. Detta omfattar ca 84 procent av tjänstemännen i de SAF-anslutna företagen.

De i stickprovet ingående tjänstemännen tillhör följande 14 yrkesgrupper, som totalt sett omfattar ca 45 procent av tjänstemännen i SAF-registeret:

Arbetsledare (två grupper)	Ekonomichef	Kontorsbiträde
Laboratoriebiträde	Kamrer	Kassör
Ritbiträde	Förste kontorist	Förste kassakontorist
Butiksbiträde	Kontorist	Kontorstryckerioperatör
		Vaktmästarbiträde

Anledningen till att dessa yrkesgrupper valts är att de — på två undantag när — innehåller tillräckligt många individer av båda könen för att tillåta en meningsfull jämförelse mellan män och kvinnor. De två övriga yrkesgrupperna medtogs för att möjliggöra ett studium av yrkeställningens betydelse. Urvalet gjordes så, att man erhöll ungefärligen lika många individer i varje köns-, ålders- och yrkesgrupp.

Under augusti månad 1963 distribuerades till berörda företag frågeformulär — ett för varje utvald individ — som innehöll tablåer, i vilka dag för dag noteringar skulle göras bl. a. rörande ordinarie arbetstid, eventuell frånvaro och orsak till frånvaro. Som undersökningsperiod valdes september och oktober 1963.

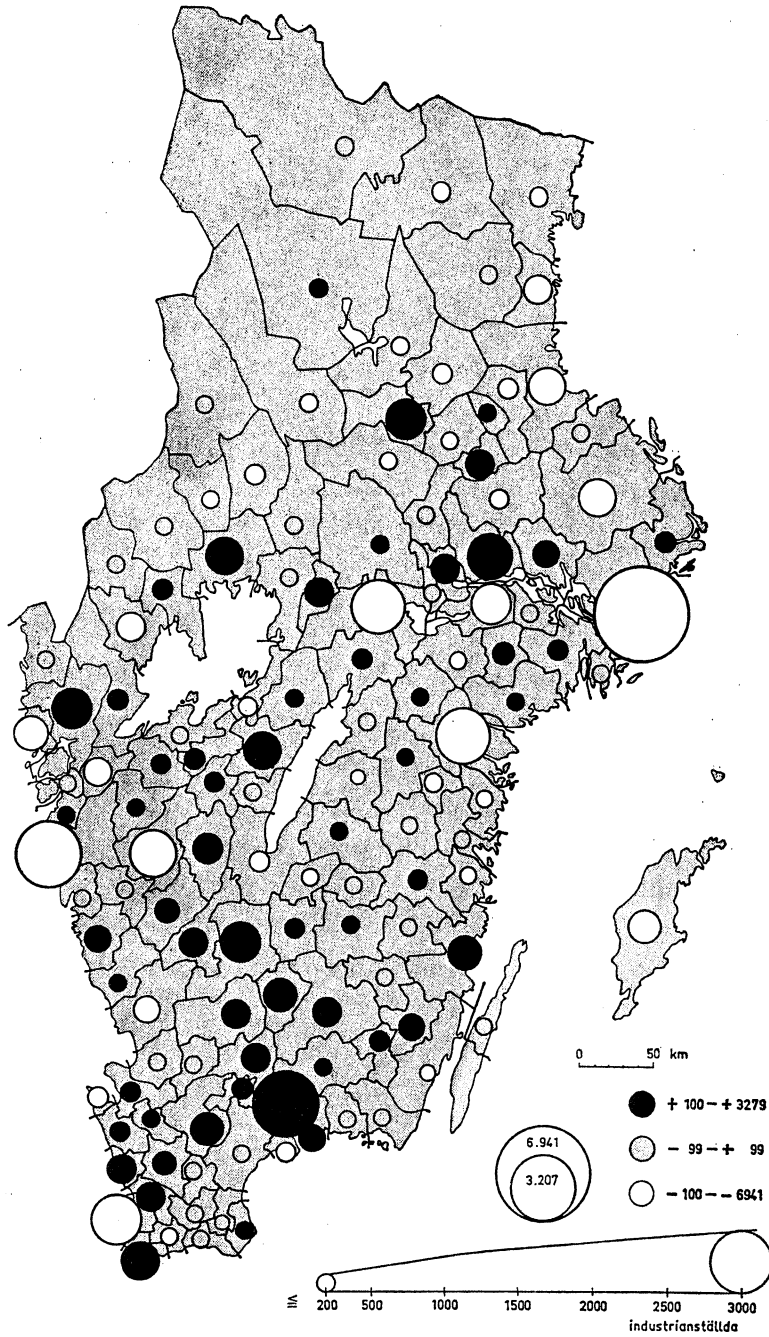
När insamlingsarbetet avbröts hade 95,1 procent av formulären inkommit. Formulärens data har överförts till hålkort för att möjliggöra maskinell bearbetning. Den slutgiltiga undersökningsrapporten beräknas föreligga under 1964.

Vad de kommande resultaten beträffar bör uppmärksammas att dessa inte utan vidare kan generaliseras till att gälla andra tjänstemän än de, som ingick i de 14 utvalda yrkesgrupperna i SAF-registret. Vidare har enbart de två månaderna september och oktober 1963 varit föremål för undersökning, varför svårigheter uppkommer vid försök att generalisera resultaten till att gälla andra tidsperioder. Med hjälp av tidigare undersökningar på detta område kan man emellertid få en viss uppfattning om i vilken grad de från denna undersökning erhållna resultaten kan generaliseras.

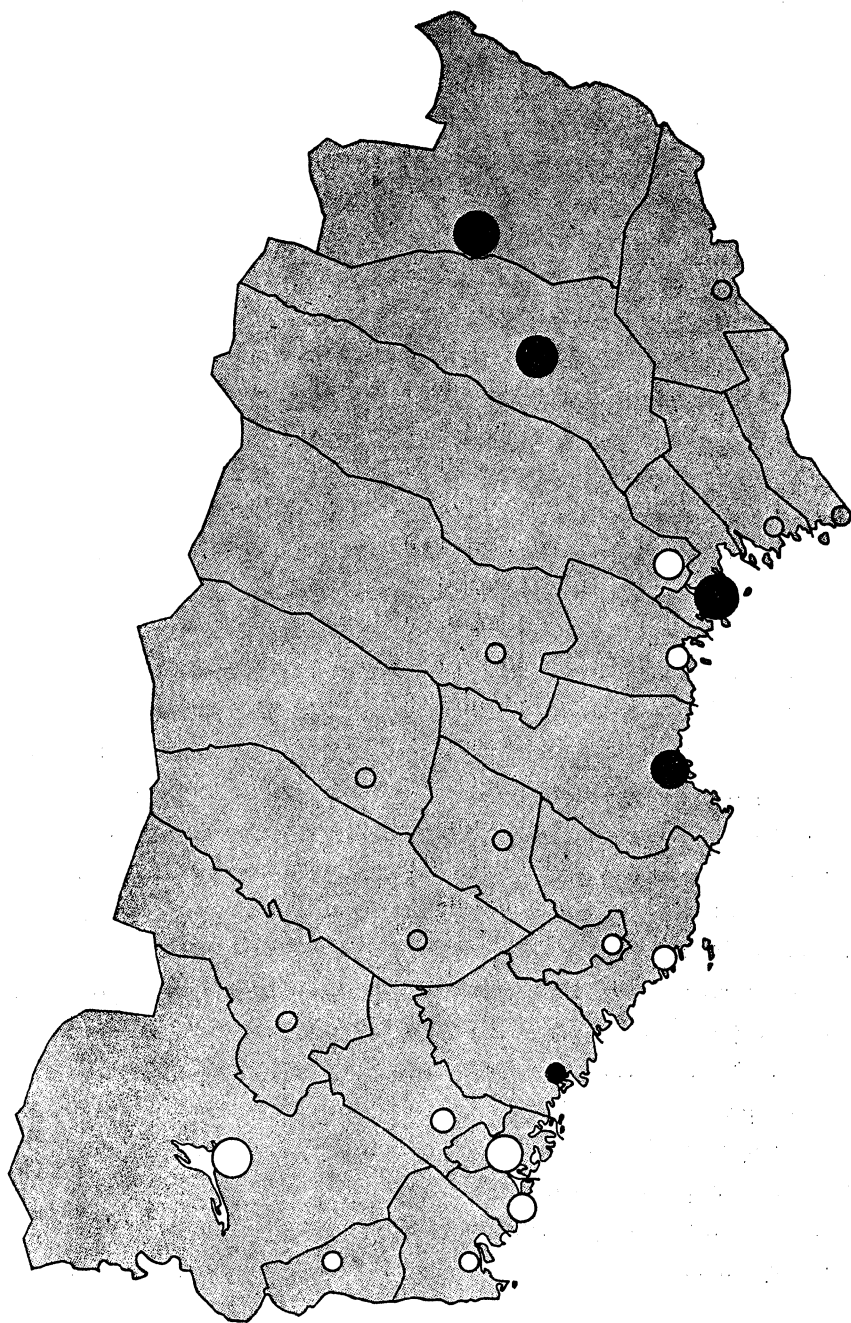
LOKALISERINGSFÖRÄNDRINGAR INOM INDUSTRIEN

Antalet industrianställda (arbetare och tjänstemän) i Sverige har enligt primärmaterialet till den officiella industristatistiken ökat med närmare 80 000 personer eller 10 procent under perioden 1952–1960.

Figur 9 a. Omfördelningar mellan rikets B-regioner av antalet industrianställda 1952-1960

Figur 9 b. Omfördelningar mellan rikets B-regioner av antalet industrianställda 1952-1960

Industriproduktionen, mätt i förädlingsvärden, varvid 1960 års värden räknats om i 1952 års priser, har under samma tid ökat med 4,5 miljarder kronor eller 38 procent. Dessa uppgifter återfinns i bilaga I till Kommitténs för näringslivets lokalisering betänkande (SOU 1963: 49).

Av denna utredning framgår vidare att utvecklingen ur regional synvinkel varit ojämn. För att belysa den regionala utvecklingen har primärmaterialet till industristatistiken fördelats på kommuner och arbetsmarknadsstyrelsens B-regioner. De senare är 152 till antalet och består i princip av centralorter med omkringliggande funktionella regioner eller omland.

Antalet industrianställda har minskat bl. a. inom flera B-regioner i Norrland. De industrianställda har ökat svagt inom bl. a. storstadsregionerna. Den relativa ökningen inom dessa (3-5 procent) ligger betydligt under riksgenomsnittet. Den industriella sysselsättningsökningen i riket har i första hand ägt rum inom regioner i närheten av men utanför storstadsregionerna. I Norrland har ökningen varit punktuellt koncentrerad till Örnsköldsvik, Skellefteå, Luleå, Gällivare, Malmberget och Kiruna. En anmärkningsvärd expansion kan inregistreras för regioner inom södra Jönköpings, Kronobergs och norra Kristianstads län.

De regionala omfördelningarna av landets industrianställda 1952-60 framgår av figur 9 a och 9 b, som hämtats ur ovannämnda utredning. Grå cirkelytor anger, att utvecklingen inom regionen ungefär motsvarat riksgenomsnittet, dvs. regionen har i stort sett samma andel av landets industrianställda 1960 som 1952. Vita cirkelytor anger, att regionens andel av rikets industrianställda minskat under undersökningsperioden. Stockholmsregionen, för att ta ett exempel, skulle ha behövt ytterligare närmare 7 000 industrianställda 1960 för att behålla den andel, som regionen hade 1952. Svarta cirkelytor anger, att regionen ökat sin andel av Sveriges industrianställda i en omfattning, som framgår av teckenförklaringen på kartan. Summan av samtliga 152 beräkningar blir enligt beräkningsmetoden o.

Den industriella sysselsättningsutvecklingen har vanligen inte följt den regionala befolkningsutvecklingen. I Götaland och Svealand har

den industriella expansionen i anmärkningsvärt stor utsträckning ägt rum inom områden med relativt svag befolkningsutveckling.

Den regionala industriutvecklingen har också studerats med utgångspunkt från produktionsvolymen, mätt i förädlingsvärde. I grova drag sammanfaller denna utveckling inom de olika regionerna med ovan beskrivna sysselsättningsutveckling. Några intressanta undantag från denna regel kan dock konstateras.

De undersökningar, som återfinns i lokaliseringsutredningens betänkande, omfattar hela den i industristatistiken redovisade industrin utan uppdelning i grupper eller branscher. Inom institutet har under året påbörjats ett arbete, som utgör en vidareutveckling och fortsättning av de undersökningar, som publicerats i nämnda utredning. Bl. a. delas primärmaterialet till industristatistiken upp på olika industrigrupper, och den regionala utvecklingen under perioden 1952-60 studeras för de enskilda grupperna.

Förskjutningar och omfördelningar inom landet av anställda och produktion har varit betydande inom flera industrigrupper under den aktuella perioden. Omfördelningarna kommer att kunna studeras på en svit av kartor av den typ, som presenteras på figur 9 a och 9 b. Förändringarna inom resp. region kommer att kunna utläsas i detalj i olika tabeller. Materialet är avsett att ge möjligheter till och underlag för en ingående diskussion av de regionala utvecklingstendenserna inom den svenska industrin under 1950-talet.

Övrig verksamhet

INDUSTRIELL MÅNADSSTATISTIK

Industriell månadsstatistik med uppgifter och diagram över industriproduktion, utrikeshandel m. m. har sammanställts och utsänts varje månad. Statistikrapporter med kortfattade översikter över utvecklingen inom viktigare branscher har regelbundet publicerats i tidningen Arbetsgivaren.

DET EKONOMISKA LÄGET

På uppdrag av Svenska Arbetsgivareföreningen har liksom tidigare år tre rapporter utarbetats rörande den aktuella konjunkturutvecklingen. Dessa har publicerats under titeln »*Det ekonomiska läget*» och har använts som informationsmaterial inom företagsnämnderna.

I varje rapport har den svenska ekonomin analyserats mot bakgrund av en redogörelse för konjunkturläget i utlandet och då i första hand i Förenta Staterna, Storbritannien, Västtyskland och Frankrike. Utvecklingen i Sverige har behandlats utförligt i fråga om industriproduktion, sysselsättning, investeringar, utrikeshandel och ekonomisk politik.

I samband med utarbetandet av den första och tredje översikten har särskilda sakunderlag färdigställts, avsedda att ligga till grund för de bildband med tal, som under namnet »*Ekonomisk vårjournal*» resp. »*Ekonomisk höstjournal*» utges av Svenska Arbetsgivareföreningen för visning vid företagsnämndernas sammanträden.

ÖVRIGT

Liksom tidigare har institutet även under 1963 givit företag, organisationer och statliga verk och myndigheter viss service. Detta har skett exempelvis genom lämnande av uppgifter som komplettering till publi-

cerade utredningar, genom redogörelser för pågående undersökningar eller genom sammanställningar av olika ekonomiska data.

Under året har yttrande avgivits till bostadsstyrelsen och statistiska centralbyrån över en skrivelse rörande vissa urvalsundersökningar inom bostadsstatistiken och till statistiska centralbyrån över en skrivelse angående en eventuell folkräkning år 1965.

Institutet har liksom under föregående år varit representerat i en arbetsgrupp, som på initiativ av samarbetskommittén jordbruk-industri studerat deltidjordbrukarnas problem och möjligheter till arbetsinsatser inom andra näringsgrenar. I denna arbetsgrupp har även ingått representanter för Jordbrukets Utredningsinstitut och företagsekonomiska institutionen vid Lantbrukshögskolan. Utredningsman har varit agronom Vikar Säfvestad, vilken under året färdigställt en rapport med titeln »*Deltidslantbruket — problem och möjligheter*». Rapporten utgör en redogörelse för en undersökning i Stenungsunds kommun.

Som ett preliminärt resultat av de pågående studierna rörande den privata konsumtionens framtida utveckling färdigställdes redan under 1962 ett manuskript med titeln »*Future Consumption in Sweden*». Denna uppsats, som författats av institutets chef, har under året publicerats i boken *Europe's Future Consumption*, vilken utgör en samlingsvolym med konsumtionsprognoser för olika västeuropeiska länder. Boken har utgivits av Association scientifique européenne pour la prévision économique à moyen et à long terme (ASEPELT). Institutets chef ingår som medlem i denna organisation.

Institutet har efter diskussioner med finansdepartementet åtagit sig att svara för industridelen även i nästa långtidsutredning, som kommer att avse perioden 1965-70. Under året har vissa förberedande diskussioner ägt rum rörande uppläggningsen av denna undersökning, som bl. a. kommer att bygga på från företagen insamlat enkätmaterial, liknande det som redovisades i den år 1961 av institutet utgivna boken »*Framtidsperspektiv för svensk industri*».

Flera av institutets medarbetare har under året hållit ett flertal föredrag och medverkat vid olika kurser och konferenser. I allmänhet har dessa framträdanden, liksom utarbetandet av tidskriftsartiklar, haft di-

rekt anknytning till publicerade eller pågående undersökningar inom institutet.

Vid en internationell konferens om skatter och ekonomisk tillväxt som ägde rum i Washington D. C. under december 1963, representerades institutet av professor Leif Mutén och ekon. dr Lars Nabseth. För konferensens räkning utarbetades av professor Mutén och docent Karl-Olof Faxén en rapport med titeln »*Tax Policy and Economic Growth in Sweden*». Institutet kommer att medverka till att samtliga rapporter till konferensen, när de tryckts, kommer att på lämpligt sätt tillhandahållas intresserade i Sverige.

Institutets chef, professor Bentzel, har under året varit ordförande i den s. k. metodgruppen inom arbetsmarknadsstyrelsen, vars syfte är att studera prognosmetoder för arbetsmarknaden. Han har vidare varit ledamot av utredningsrådet samt ledamot av familjeberedningen inom socialdepartementet.

Professor Bentzel har fr. o. m. den 1 oktober varit tjänstledig från institutet för att såsom visiting professor vistas vid Yale University. Denna tjänstledighet kommer att sträcka sig till sommaren 1964. Som t. f. chef för institutet fungerar under denna tid ekon. dr Lars Nabseth.

*Skrifter utgivna av Industriens Utredningsinstitut**

The Production System of the Swedish Economy. An Input-Output Study. B. Höglund och L. Werin (1963). 229 s.	25:—
Lastbilstransporter i Sverige 1950-61. L. Kritz (1963). 220 s.	30:—
Den offentliga sektorns expansion. E. Höök (1962). 572 s.	45:—
Svensk populärpress 1931-61. G. Albinsson (1962). 197 s.	25:—
Framtidsperspektiv för svensk industri. J. Wallander (1962). 186 s. Utgången.	15:—
Löneökningars verkningar. L. Nabseth (1961). 344 s.	35:—
Svensk verkstadsindustri. G. Albinsson (1961). 205 s. Utgången.	25:—
Industriföretagets produktionseffektivitet. E. Ruist (1960). 108 s.	20:—
Industriproblem 1960. G. Ahrsjö m. fl. (1960). 196 s. Utgången.	15:—
Studier i bilismens ekonomi. J. Wallander (1958). 289 s.	35:—
Den privata konsumtionen i Sverige 1931-65. R. Bentzel m.fl. (1957). 475 s. Utgången.	38:—
Strukturumvandlingen i jordbruket. O. Gulbrandsen (1957). 252 s.	24:50
Bilägaren och bilen (1956). 112 s.	9:50
Industrien och förgubbningsen (1955). 128 s.	7:—
Kemisk industri. A. Elshult och I. Svernilson under medverkan av H. Wagner (1955). 215 s. Utgången.	14:—
Nationaliseringen i England. E. Höök (1955). 88 s.	4:—
Tjänstemännen och den industriella omvandlingen. E. Höök (1953). 114 s.	5:50

Småttrycksserien

1963	
28. Offentliga utgifter 1913-58. En sammanfattning av Den offentliga sektorns expansion. 50 s.	5:—
1962	
27. Bostadsbristen. En studie av prisbildningen på bostadsmarknaden. R. Bentzel, A. Lindbeck och I. Ståhl. 109 s.	8:—
26. Sveriges handelspolitiska alternativ: Den ekonomiska innebörden. S. Burenstam Linder. 24 s.	4:—
25. Verkstadsindustrins maskinkapital. En studie av dess sammansättning och av maskiners »åldrande och död». J. Wallander. 110 s.	12:50
24. Produktivitet och kapitalmängd inom den svenska industrin under efter- krigstiden. K. G. Jungenfelt. 19 s.	3:50
23. Sysselsättning, penningvärde och framåtskridande. En sammanfattning av stabiliseringsutredningens betänkande: Mål och medel i stabiliseringspoli- tiken. 109 s. Utgången.	6:—
22. Dryckeskonsumtionen i Sverige. Å. Sundström och J. Ekström. 184 s.	18:—
1961	
21. Investeringskalkyler enligt MAPI-metoden anpassade till svenska skatte- förhållanden. B. Eneroth. 27 s. Utgången.	3:50
1960	
20. IUI's bilprognos — genomgång och revidering hösten 1960. J. Wallander — B. Olsson. 8 s.	3:50
19. Prisdifferentiering inom handeln. En studie av köparprestationer ur leveran- törens synpunkt. L. Lidén — B. A. Holmberg. 118 s.	10:—
18. IUI's konsumtionsprognos för år 1965. En granskning och revidering. G. Albinsson, R. Bentzel, G. Danielsson, J. Ekström och O. Gulbrandsen. 106 s.	9:50

* Här har upptagits de senaste årens publikationer. En fullständig förteckning kan erhållas på begäran.